

ფინანსური სისტემის სრულყოფის აქტუალური პრობლემები საქართველოში

ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი,
თსუ, ასოცირებული პროფესორი რევაზ კაკულია

ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი,
თსუ, ასოცირებული პროფესორი ლელა ბახტაძე

მე-20 საუკუნის მეორე ნახევრისათვის დამახასიათებელმა მძაფრმა მეცნიერულმა, ტექნოლოგიურმა, პოლიტიკურმა და სოციალურ-ეკონომიკურმა გარდაქმნებმა საფუძველი ჩაუყარა ეკონომიკური განვითარების გლობალიზაციას, რამაც ფინანსურ ურთიერთობებში უდიდესი ცვლილებები გამოიწვია. თანამედროვე ეტაპზე სწრაფი ტემპებით მიმდინარეობს საფინანსო შუამავლობიდან ფინანსების ეკონომიკის ცხოვრების წარმმართველ ძალად გადაქცევა. საქმე მარტო ის როდია, რომ ფინანსების სფერო ეკონომიკის სხვა სფეროებთან შედარებით წინმსწრები ტემპებით ვითარდება. გაცილებით მნიშვნელოვანია ის რომ უმსხვილესი ფინანსური ინსტიტუტები დაჩქარებული ტემპებით იპყრობენ განვითარებადი ქვეყნების ეკონომიკას და იქ გადამწყვეტ პოზიციებს იკავებენ.

თანამედროვე გლობალური ეკონომიკა ფინანსური ეკონომიკაა, არა ეკონომიკა ფინანსებთან ერთად, არამედ ფინანსური ეკონომიკა, რომელშიც ფინანსები არა მარტო უბრალოდ მონაწილეობს ეკონომიკაში და მას ემსახურება, არამედ მასში ფინანსებს გაბატონებული როლი აკისრია.

ისმის კითხვა: რა ელის ყოფილი სოციალისტური ქვეყნების ფინანსურ სისტემებს მსოფლიო გლობალიზაციის პირობებში?

იმის გამო, რომ მსოფლიოს არცერთ სახელმწიფოს არ შეუძლია ფინანსური ეკონომიკის სივრცის გარეშე არსებობა, მთავარია განსიაზღვროს თითოეულის ადგილი გლობალურ ფინანსურ იერარქიაში. ამისათვის აუცილებელია გათვალისწინებულ იქნეს მსოფლიო მოწყობის თანამედროვე სოციალურ-პოლიტიკურ და ეკონომიკურ წინააღმდეგობათა სამი ჯგუფის ადგილი და როლი, ურომლისოდაც შეუძლებელია პოსტსოციალისტური ქვეყნების რეალურ მდგომარეობაზე საუბარი.

პირველი - ეს არის წინააღმდეგობა ე.წ. “ცივილიზებულ მსოფლიოსა” და რუსეთს შორის.

წინააღმდეგობათა მეორე ჯგუფი ეხება პოსტსოციალისტური ქვეყნების ცენტრებსა და რეგიონებს შორის არსებულ პრობლემებს. კერძოდ, ცენტრალიზებულ ფონდებში მობილიზებული ფინანსური რესურსების უდიდესი ნაწილი თავს იყრის ამ ქვეყნების სახელმწიფო ბიუჯეტებში. ადგილობრივი ტერიტორიული ერთეულების განვითარება ფაქტობრივად ფორმალურ ხასიათს ატარებს, რაც იწვევს რეგიონების ეკონომიკური გამოთანაბრების შენელებას.

მესამე ჯგუფის წინააღმდეგობები მოიცავს სახელმწიფოსა და მოქალაქეებს შორის ურთიერთობებში არსებულ პრობლემებს. საქმე ეხება სახელმწიფოს მიერ აღებული ვალდებულებების შეუსრულებლობას და მოსახლეობაში ხელისუფლების ნდობის ფაქტორის მოუწესრიგებლობას. ეს არის: ანაბრების დაუბრუნებლობა, პრივატიზაციის პროცესის ნაკლოვანებები და საკუთრებითი უფლებების დაცვის შენარჩუნება.

რა არის ის პრობლემები, რომლებიც ხელს უშლის საქართველოს ეკონომიკის აღმავლობას?

ეკონომიკური კავშირების მოშლა, რუსეთის ხელისუფლების იმპერიული ზრახვებისგან კვლავინდებური ლტოლვა, რომლის ნათელი გამოხატულებაა 2008 წლის აგვისტოს მოვლენები, ტერიტორიულ მთლიანობის დარღვევა, 400-ათასიანი დევნილთა შენახვა - აი პრობლემების წრე, რომლებიც ართულებს საქართველოში საბაზრო ეკონომიკის წარმატებით განხორციელებას.

ამასთან განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს, რომ მე-20 საუკუნის 90-იან წლებში გამოცდილების არ არსებობისა და ყოველგვარი მომზადების გარეშე დაწყებულმა ეკონომიკურმა რეფორმებმა შედეგი ვერ მოგვცა და ეს გაგრძელდა 2004 წლამდე. მაგალითად, 1994 წელს მთლიანი შიდა პროდუქტი შეადგენდა 90 წლის მოცულობის მხოლოდ 27,5%-ს, 2004 წლისათვის კი მან _ 46,6% მიაღწია. 2008 წლისათვის მისი მოცულობა თითქმის 65%-მდე გაიზარდა. მაშინ, როდესაც 2004 წლისათვის მშპ-მ: ესტონეთსა და თურქმენეთში 80%-ს, ლატვიაში 75%-ს, რუსეთში, ყაზახეთში და ლიტვაში 65%-ს და მიაღწია ა.შ.¹

დამოუკიდებელი სახელმწიფოს მშენებლობის საწყის ეტაპზე ეკონომიკური ცხოვრების მოშლამ, ჰიპერინფლაციამ, კორუფციის ფართო მასშტაბებმა, სუსტმა საგადასახადო ადმინისტრირებამ გამოიწვია სახელმწიფო ბიუჯეტი შემოსავლების გაუგონარ დონემდე შემცირება. ამასთან, საქართველოს 1995 წლამდე დამტკიცებული ბიუჯეტის კი არ გააჩნდა. უფრო მეტიც, 1991-2003 წლებში არცერთი წლის ბიუჯეტის შემოსავლების გეგმა არ შესრულებულა.

ქვეყნის ფინანსური სისტემის ტრანსფორმაციისა და გარდაქმნის გზები და საშუალებები რადიკალურად შეიცვალა 2004 წლის შემდეგ. 2004 წელს ნაერთი ბიუჯეტის შემოსავლებისა და გრანტების მოცულობამ მიაღწია 2283 მლნ ლარს მიაღწია, ანუ წინა წელთან შედარებით 69,2%-ით გაიზარდა. ამავე პერიოდში შემოსავლების წილმა მშპ-ის მიმართ 14,2 პროცენტიდან 23,3 პროცენტამდე იმატა.

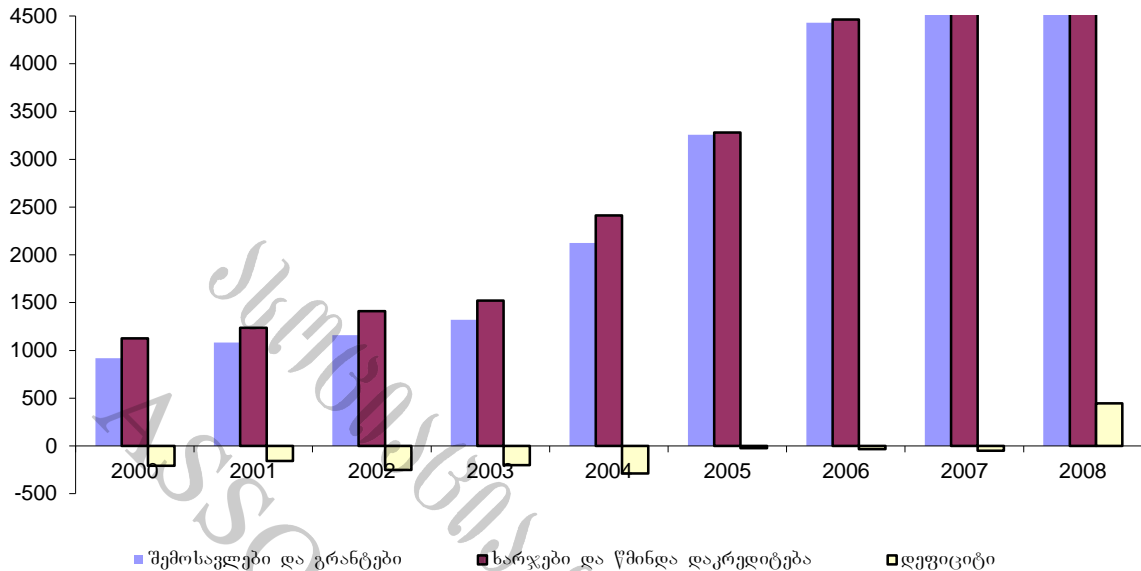
ანალოგიური მდგომარეობაა 2005-2008 წლებშიც. მარტო 2005 წელს ნაერთი ბიუჯეტის შემოსავლების და გრანტების მოცულობამ 3256,8 მლნ. ლარს მიაღწია, ანუ წინა _ 2004 წელთან შედარებით გაიზარდა 53,3%-ით. 2007 წელს ანალოგიური მაჩვენებელმა მიაღწია 6032,5 მლნ ლარს, ხოლო 2008 წელს _ 6578,2 მლნ ლარი შეადგინა.

¹ საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს მონაცემები.

ნაერთი ბიუჯეტის შემოსავლების, ხარჯებისა და დეფიციტის დინამიკა

2000-2008

(მილიონი ლარი)

საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტის შესრულებაზე უარყოფითად მოქმედებს უკანასკნელი წლების ინფლაციის ტემპები. როგორც ცნობილია, მსოფლიო პრაქტიკით მიღებულია რომ განვითარებადი ქვეყნების ეკონომიკისათვის ინფლაციის პარამეტრი 6%-ზე არ უნდა აჭარბებდეს.

სამწუხაროდ, ჩვენში უკანასკნელი სამი წლის მანძილზე 6%-ზე ნაკლები არც ერთხელ არ ყოფილა. უფრო მეტიც. ზოგჯერ, ზოგიერთ თვეში 10%-საც აღემატებოდა. ასე, მაგალითად - 2007 წლის ბოლოს ინფლაციის ტემპმა 11%, 2008 წელს კი -12 % შეადგინა².

არ შეიძლება ყურადღების მიღმა დავტოვოთ ეკონომისტ-ექსპერტთა მოსაზრებები, რომ ოფიციალური სტატისტიკა რეალობას დიდად არის დაცილებული და სინამდვილეში, ინფლაცია უფრო მაღალი ტემპებით ხასიათდება, რაც კიდევ უფრო ამძიმებს საქართველოს ეკონომიკურ და სოციალურ მდგომარეობას.

ინფლაცია არა მარტო საზოგადოების წევრთა მტერია, არამედ იგი ყველაფრის მტერია – ეკონომიკის, ინვესტიციების, დანაზოგების, წინსვლა-განვითარების... ინფლაცია სასჯელის ერთადერთი ფორმაა, კანონიერი საფუძვლის გარეშე (მ. ფრიდმანი).

ხშირად „კანონიერი საფუძვლის გარეშე“ წარმოებს ქვეყანაში ხარჯების გაწევა. ნებისმიერ ქვეყანაში ინფლაციური ზრდის ტენდენციები მთავრობათა კაბინეტებში – ბიუჯეტის შემოსავლებისა და ხარჯების დაგეგმვის პროცესში ყალიბდება. ნობელის პრემიის ლაურეატი, თანამედროვეობის უდიდესი ეკონომისტი მილოტონ ფრიდმანი თითქოს საქართველოზე წერდა: „მთავრობები ვერასოდეს სწავლობენ ჭკუას, ჭკუას მხოლოდ ხალხი

² საქართველოს სტატისტიკის დეპარტამენტის მონაცემები

სწავლობს“. დასამატებელი ნამდვილად არაფერია, ამ პიროვნებას ნობელის პრემია სწორედ ასეთი აზრებისათვის მისცეს. ნებისმიერი სახელმწიფოს ხელისუფლებამ სახელმწიფო (საჯარო) ფინანსები სწორად უნდა დაგეგმოს და უნდა გამოიყენოს. ბიუჯეტის ჭარბი შემოსავლები იმას როდი ნიშნავს, რომ რაღაც არ უნდა იყოს, გამოძებნო დამატებითი ხარჯები და იგი დაიფაროს ბიუჯეტში დამატებით შემოსული თანხებით.

მსოფლიო პრაქტიკით ცნობილია, რომ ბიუჯეტის ჭარბი შემოსავლებით არ იფარება ბიუჯეტში გაუთვალისწინებელი ხარჯები. როგორც წესი, ნებისმიერი ქვეყნის ხელისუფლებამ გასაწევი ხარჯები, გარდა განსაკუთრებული შემთხვევებისა (როგორც 2008 წლის აგვისტოს მოვლენებით გამოწვეული ხარჯები), უნდა დაიგეგმოს მხოლოდ მომავალი წლის ბიუჯეტებში. ყოვლად დაუშვებელია ის ფაქტი, რომ 2007 წელს ბიუჯეტში შემოვიდა დამატებით 1,5 მლრდ ლარზე მეტი შემოსავალი, რომლითაც პირველ რიგში, უნდა დაფარულიყო დამტკიცებულ ბიუჯეტში გათვალისწინებული დეფიციტი. მაგრამ დეფიციტისთვის აღებული იქნა საერთაშორისო კრედიტი და იმით დაიფარა, რაც სახელმწიფო ვალის ზრდის მომასწავებელია.

უფრო მეტიც, განვითარებული ქვეყნების პრაქტიკა იმაზე მიგვანიშნებს, რომ როდესაც სახელმწიფო შემოსავლები სჭარბობს ხარჯებს, ჭარბი თანხით უპირატესად სახელმწიფო შიდა ვალი იფარება, რაც თავის მხრივ, უნდა გახდეს გადასახადების შემცირების საფუძველი, იმ უბრალო ჭეშმარიტების გამო, რომ მომავალში ხელისუფლებას გაცილებით ნაკლები თანხების გაღება დასჭირდება ამ ვალის მომსახურებაზე.

არ შეიძლება არ დავეთანხმოთ თანამედროვეობის ცნობილ ეკონომისტ ლეშეკ ბალცეროვიჩს შემდეგ დებულებაში: „პროექტები, რომლებიც ახალი სისტემის მოძრაობაში მოსაყვანად მხოლოდ ხარჯების გადიდებას მოითხოვენ და არავითარ ხელშესახებ ეფექტს არ გვაძლევენ, რეფორმები კი არა ანტირეფორმებია. ხოლო კვადრატში ანტირეფორმებია ის წინადადებები და ღონისძიებები, რომლებიც ახალი სისტემის დასაწერად არამხოლოდ უბრალო ხარჯებს მოითხოვს, არამედ ძალზე სერიოზულ ინვესტიციებს რაიმე საგრძნობი ეფექტის მოცემის გარეშე“³.

შევეხოთ კიდევ ერთ პრობლემას. როგორც ცნობილია, სახელმწიფო ბიუჯეტის შედგენასთან დაკავშირებული სამუშაოების ორგანიზაციას ფინანსთა სამინისტრო ახორციელებს და იგი წინასწარ სამინისტროების და უწყებებისაგან დებულობს განაცხადებს მომავალ საბიუჯეტო წელს მათ მიერ გასაწევი ხარჯების შესახებ.

საბიუჯეტო ხარჯების შესახებ განაცხადების რეალურობა მნიშვნელოვანწილად დამოკიდებულია შესაბამისი ნორმატიული ბაზის არსებობაზე. მართალია, ბოლო წლებში ნორმატიული ბაზა ეკონომიკური და სოციალური სფეროების ნაწილში შეიქმნა, მაგრამ ჯერ კიდევ ბევრია ამ მიმართულებით გასაკეთებელი.

კიდევ ერთ მომენტზე გვინდა შევაჩეროთ ყურადღება. რა უნდა წლიურ ბიუჯეტში პრივატიზაციიდან ამონაგებ ხარჯებს, ეს ხომ ძირითადი კაპიტალის რეალიზაციიდან არის მიღებული. იქნება დადგა დრო შევექმნათ საინვესტიციო ფონდი და ეს თანხები იქ

³ ლ. ბალცეროვიჩი, სახელმწიფო გარდამავლა პერიოდში, თბ., 2002, გვ. 28-29.

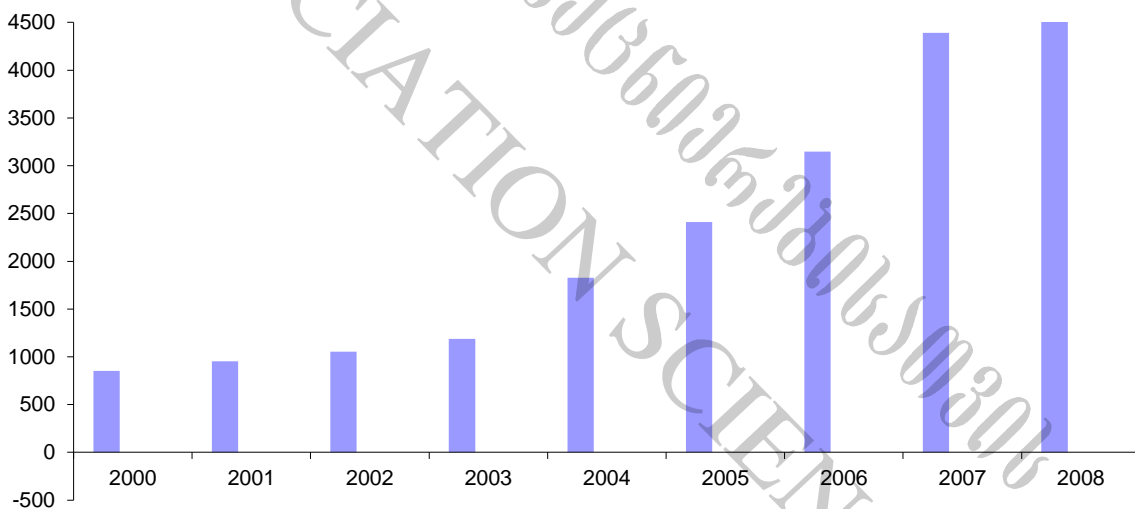
მოვაქციოთ? არაფრით არ არის გამართლებული ძირითადი კაპიტალის რეალიზაციიდან მიღებული სახსრები გამოყენებული იქნეს ბიუჯეტით გათვალისწინებული ხარჯების დასაფინანსებლად (ეს ხარჯები ხომ ერთ წელს მოიცავს).

ჩვენი აზრით, სერიოზული ნაკლოვანებებით ხასიათდება **საბიუჯეტო დაგეგმვის პროცესი**. განა დასაშვებია ის გარემოება, რომ საბიუჯეტო წლის განმავლობაში საკანონმდებლო ორგანოს – პარლამენტის მიერ დამტკიცებული სახელმწიფო ბიუჯეტის შემოსავლები და ხარჯები მნიშვნელოვან ცვლილებებს განიცდის. ასე მაგალითად, 2007 წლის დამტკიცებული ბიუჯეტის შემოსავლები მაისში გაიზარდა – 661 მლნ ლარით, სექტემბერში – 450 მლნ ლარით, ხოლო წლის ბოლოს – 430 მლნ ლარით. წლის განმავლობაში დამტკიცებული ბიუჯეტის შემოსავლების 20%-ით ზრდა არ მიაწინებს საბიუჯეტო დაგეგმვის ოპტიმალობაზე. მით უმეტეს რომ ეს პროცესი ხელს უწყობს ინფლაციის ზრდას. არადა საგადასახადო დაგეგმვა არის სახელმწიფოს და სამეურნეო სუბიექტის მიერ მომავალი წლის ან პერსპექტივისთვის გადასახადების და მოსაკრებლების თანხის გაანგარიშების პროცესი.

ნაერთი ბიუჯეტის საგადასახადო შემოსავლების დინამიკა

2000-2008

(მილიონი ლარი)

საგადასახადო დაგეგმვის მიზნები და ამოცანები მიკრო და მაკრო დონეზე განსხვავებულია ისევე, როგორც ურთიერთსაწინააღმდეგოა ხაზინის და გადასახადის გადამხდელის ინტერესები. სახელმწიფო ცდილობს მიიღოს რაც შეიძლება მეტი საგადასახადო შემოსავლები ბიუჯეტსა და არასაბიუჯეტო ანუ ბიუჯეტგარეშე ფონდებში – საერთო ეროვნული ამოცანების განსახორციელებლად, მაშინ, როცა თითოეული ფიზიკური თუ იურიდიული პირი ცდილობს შეამციროს თავისი საგადასახადო ვალდებულებები.

აუცილებელია ქვეყნის საბიუჯეტო-საგადასახადო სისტემის რეფორმირებით გათვალისწინებული იქნეს ყველა დონის ბიუჯეტების ადეკვატური კონცეფციური

საფუძვლების შემუშავება, სახელმწიფო ფინანსების ყველა სეგმენტის ეროვნულ ეკონომიკაზე ზემოქმედება, ფინანსებისა და საგადასახადო ბალანსის ობიექტური შეფასება, ფინანსური დაგეგმვა, გეგმების შესრულების აღრიცხვა და ანალიზი, ფინანსური ბაზრის ინფრასტრუქტურის ფორმირებისა და ფუნქციონირების გაუმჯობესება, ყველა დონის საბიუჯეტო მექანიზმის გარდაქმნა ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიური პოლიტიკის ინსტრუმენტად.

უარსაყოფი როდია ის ფაქტი, რომ ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკური წინსვლა პირდაპირ კავშირშია საგადასახადო სისტემის ეფექტიან ფუნქციონირებასთან. თეორიულად და პრაქტიკულად გააზრებულ და მეცნიერულად დასაბუთებულ გადასახადებს შეუძლია ეროვნულ ეკონომიკაზე პოზიტიური გავლენის მოხდენა, აღმოფხრას ნეგატიური მოვლენები და დაამკვიდროს ეკონომიკურ და სამართლებრივ ბაზაზე აგებული საგადასახადო დაბეგვრა.

2007 წლის ივლისში ქვეყნის პარლამენტმა მიიღო კანონი „საქართველოს საგადასახადო კოდექსში ცვლილებებისა და დამატების შესახებ“, რომელშიც გადაწყვეტილია მთელი რიგი სახელმწიფოებრივად მნიშვნელოვანი პრობლემები. ამ კანონის მიღება განაპირობა მთელმა რიგმა ობიექტურმა გარემოებებმა. ეკონომიკური ზრდის მაღალი ტემპების შენარჩუნებისათვის უნდა განხორციელდეს ინვესტიციებისა და ექსპორტის წახალისება, კერძოდ, ადგილობრივი წარმოების საქონლის კონკურენტუნარიანობის ზრდა საწარმოო დანახარჯების შემცირებით და რეინვესტირების ხელშეწყობით. ამისთვის ხელისუფლების მიერ მნიშვნელოვან ეტაპად მიჩნეული იქნა პირდაპირი გადასახადების შემდგომი ლიბერალიზაცია, ანუ ხელფასზე და მოგებაზე გადასახადების განაკვეთების შემცირება. საქმე იმაშია, რომ არსებული საშემოსავლო და სოციალური გადასახადები თავისი ბუნებით, ანუ დაბეგვრის ობიექტის თვალსაზრისით, ხშირ შემთხვევაში ერთმანეთის იდენტური იყო და გადასახადის გადამხდელისათვის, არამარტო ართულებდა ბიზნეს-პროცესს, არამედ ზოგიერთ გადამხდელს ერთი და იგივე შემოსავალზე დაბეგვრის თვალსაზრისით არათანაბარ მდგომარეობაში აყენებდა. მაგალითად, მეწარმე ფიზიკური პირებისათვის იგი შეადგენდა 29,6%-ს, ხელფასის სახით მიღებული შემოსავლებისათვის კი 26,7%-ს. მთლიანობაში საქართველოს საგადასახადო კოდექსში ცვლილებების შეტანის მიზანი იყო:

- _ რეგიონში ყველაზე ლიბერალური საგადასახადო კანონმდებლობის საშუალებით საინვესტიციო გარემოს გაუმჯობესება;
- _ ინვესტიციებისა და ექსპორტის წახალისება;
- _ ეკონომიკური ზრდის მაღალი ტემპის შენარჩუნება საშუალოვადიან პერიოდში;
- _ საგადასახადო ბალანსის მდგომარეობის გაუმჯობესება;
- _ სოფლის მეურნეობის ეფექტიანობის ამაღლება;
- _ გადამხდელისათვის გადასახადის გადახდის პროცესების გამარტივება;
- _ საგადასახადო ადმინისტრაციის ეფექტიანობის ამაღლება.

ზემოთ აღნიშნულის მიუხედავად ქვეყანაში ჯერ კიდევ სრულყოფილი არ არის საგადასახადო განაკვეთების დაწესების პრაქტიკა, არადა, ეკონომიკური უსაფრთხოების პოზიციებიდან სერიოზულ შესწავლას და დაკვირვებას საჭიროებს საგადასახადო ტვირთის სიმძიმის გათვალისწინება. როგორც გამოკვლევები გვიჩვენებს, საქართველოში კეთილსინდისიერი გადამხდელებისათვის საგადასახადო ტვირთი მაღალია, რაც მიჩნეული უნდა იქნეს ჩრდილოვანი ეკონომიკის მასშტაბების ზრდის ერთ-ერთ ძირითად ფაქტორად. რამდენადაც ჩრდილოვანი ეკონომიკა ყველაზე საშიში ფაქტორია ეკონომიკური უსაფრთხოებისათვის, სერიოზულ დაფიქრებას საჭიროებს ბეგარისებური ტვირთის შემსუბუქების საკითხი. მაგრამ, ჩვენი აზრით, ეს პრობლემა არ უნდა იქნეს დაყვანილი მხოლოდ და მხოლოდ საგადასახადო განაკვეთების შემცირებამდე.

მოტანილი დებულების საწინააღმდეგო ფაქტად უნდა ჩათვალოს 2008 წლის პირველი იანვრიდან საშემოსავლო გადასახადის განაკვეთის 12-დან 25 პროცენტამდე აწევა (მაშინ, როდესაც სოციალური გადასახადი საერთოდ გაუქმებული იქნა), რაც არსებითად ამცირებს დასაქმებულთა წმინდა შემოსავლებს იწვევს მათი ცხოვრების დონის გაუარესებას. ამას ემატება სამო-მხმა-რებლო პროდუქტებსა და მომსახურებაზე ფასების მნიშვნელოვანი ზრდა. განსაკუთრებით აღსანიშნავია, რომ სოციალური გადასახადის ნაწილის გადაკისრება დაქირავებულებზე და მეწარმეებზე შეღავათების გავრცელება ეწინააღმდეგება საგადასახადო სისტემის დაბეგვრის სამართლიანობის პრინციპს.

თუ როგორი ოპტიმალურობით იქნა დაწესებული საშემოსავლო გადასახადის განაკვეთი 25%-ის დონეზე და იგი პრაქტიკაში დანერგილი 2008 წლის 1 იანვრიდან მეტყველებს. 2008 წლის მარტის თვიდან უკვე საკანონმდებლო ორგანოში განაკვეთის შემცირების შესახებ მუშაობის დაწყება. უახლოეს 10 წლის მანძილზე 10%-ის შემცირებით დაყვანილი უნდა ყოფილიყო 15%-მდე. თუმცა იგი 2009 წლის 1 იანვრიდან 20 პროცენტამდე შემცირდა. საგადასახადო დაგეგმვაში დაუსაბუთებელი და ხშირი ცვლილებები ხელს არ უწყობს ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებას.

საყურადღებოა, რომ მოკრძალებული იყო 2008 წელს წინა წელთან შედარებით საგადასახადო შემოსავლების მატების ტემპი. თუმცა საშემოსავლო გადასახადის მშპ-სთან პროცენტული შეფარდება 2008 წლის პირველ ნახევარში 2007 წლის შესაბამის პერიოდთან შედარებით თითქმის 2-ჯერ გაიზარდა (6.6 პროცენტამდე)⁴, რაც ძირითადად საგადასახადო განაკვეთის გაორმაგებით იყო განპირობებული.

სერიოზულ განხილვას ექვემდებარება ადგილობრივი ტერიტორიული ერთეულების ბიუჯეტების ფორმირების საკითხი. არაფრით არ არის გამართლებული ადგილობრივი თვითმმართველი ბიუჯეტების რეალური შემოსავლების წყაროს გარეშე დატოვება და მათი ხარჯების დაფინანსება ე.წ. ტრანსფერების მექანიზმით. აღნიშნული გარემოება, ხელს არ უწყობს რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკური განვითარებას და მათი ეკონომიკური გამოთანაბრების უზრუნველყოფას.

⁴ იხ.: საქართველოს ეკონომიკური ტენდენციები, ოქტომბერი, 2008. გვ. 29.

სტრატეგია მენეჯმენტისთვის
ASSOCIATION SCIENC